

SITKEÄSTI TYÖTTÖMÄT

Pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen edellyttää isoa sosiaaliturvareformia

Sitkeästi työttömiä on kaksi kolmasosaa kaikista työttömistä Suomessa. Työttömyyden sitkeydellä viitataan siihen, että kiinnittymisen työmarkkinoille on epätodennäköistä.

Työllistymistodennäköisyydet eivät ole läheläkään 1980-luvun tasoa. Ilmiö on taloudellisesti ja inhimillisesti kestämaton.

Nykyisen, edellisten ja tulevien hallitusten työllisyystavoitteet ovat tuuleen huutelua ilman kestäviä ratkaisuja. Ne edellyttävät isoja uudistuksia sosiaaliturvajärjestelmään ja työllisyyspalveluiden kannustimiin.

- ◆ Sitkeästi työttömiä on Suomessa 162 000. Heidän työllistymistodennäköisyytensä on alle 20 prosenttia.
- ◆ Työllistymistodennäköisyys heikenee, kun työttömältä puuttuu työhistoria tai koulutus tai työttömyys on pitkittynyt.
- ◆ Sitkeän työttömyyden nujertaminen edellyttää sosiaaliturvan uudistamista perustilin ja osallistumistulon pohjalta. Työvoimapalveluiden järjestämisvastuu pitää antaa kunnille ja luoda samalla voimakkaat kannustimet työllisyyden kasvulle.
- ◆ Lisäksi tarvitaan oppisopimuskoulutuksen laajentamista sekä täysin uusi kotoutumissopimus.

Rakenteellisten uudistusten sitkeä vaikeus

Antti Rinteen (sd.) hallitus asetti ohjelmassaan¹ tavoitteekseen 60 000 uutta työllistä ja 75 prosentin työllisyysasteen vuoteen 2023 mennessä. Sitä seurannut Sanna Marinin (sd.) hallitus päivitti tavoitteen syksyn 2020 budjettiriihessä 80 000 työlliseen vuoteen 2030 mennessä.²

Kevään 2021 kehysriihen alla julkinen talouskeskustelu on kiteytynyt yhden aiheen ympärille: mitkä ovat yksittäisten työllisyystoimien laskennalliset työllisyysvaikutukset? Tavoitteena on siis parantaa työllisyyttä rakenteellisesti.

Ensinnäkin, työllisyyden rakenteellinen parantaminen tarkoittaa pysyviä ratkaisuja, joilla työttömät onnistuttaisiin työllistämään nykyistä paremmin.

Sama pätee myös työvoiman ulkopuolella oleviin opiskelijoihin, kotiaiteihin ja muihin, jotka eivät aktiivisesti töitä hae. Hallituksen tulisi löytää keinoja heidän työllistymiskynnyksensä madaltamiseen.

Toiseksi, työllisyystavoite tarkoittaa myös sellaisia toimintaedellytyksiä yrityksille, että työllistäminen kannattaa; siis joustavia työmarkkinoita ja johdonmukaista veropolitiikkaa. Kolmanneksi, katsetta ei voi myöskään kääntää työurien pidentämisestä, vaikka eläkeputken poistamisesta onkin

jo päätetty. Neljänneksi, työllisten määrän kasvattaminen edellyttää voimakasta työperäisen maahanmuuton kasvua.

Taustalla kummittelee erityisesti ikärakenteen muutoksesta johtuva kestävyysvaje. Taloudellisen huoltosuhteen näkökulmasta eläkeläisten osuuden kasvua

on hillittävä ja työllisten osuutta kasvatettava. On muistettava, että tällä hetkellä alle puolet suomalaisista käy töissä. Työssäkäyviä on 43 prosenttia väestöstä³. He ylläpitävät niitä hyvinvointivaltion palveluita ja etuuksia, joita muun muassa työikäisiä vanhemmat ja nuoremmat ikäluokat hyödyntävät.

Työllisyyden kehitys riippuu siitä, minkälaisista taustoista olevia henkilöitä työnantajat ylipäätään haluavat rekrytoida, ja keitä työmarkkinoilta putoaa pois. Osa tippuu työmarkkinoilta, kun työelämän osaamisvaatimukset ovat muuttuneet. Osalle koulun penkiltä valmistuville työllisyyden portit eivät koskaan aukea.

Heitä uhkaa sitkeän työttömyyden kierre.

Hallitus toisensa perään on yrittänyt hienosäätää järjestelmää siten, että sitkeästä työttömyy-

destä päästäisiin eroon. Muutokset ovat olleet maltillisia tai jopa olemattomia, eikä niillä ole ollut toivottuja vaikutuksia.

Asia ei ole uusi. Osmo Soininvaaran (2002)⁴ ministeriaikojen (2000–2002) muistelmassa kuvataan osuvasti rakenteellisten uudistusten toteuttamisen problematiikan kaksi ydintä. Rakenteellisen työttömyyden nujertaminen ei kuulunut yhdenkään ministerin vastuulle, koska ne kuuluivat lähes kaikkien ministereiden vastuulle. Sama tilanne on jatkunut 20 vuotta. Ratkaisuideat jämähtävät ministerityöryhmiin, koska aina ne ovat jonkun mielestä mahdottomia.

Sitkeiden ongelmien luonteeseen kuuluu myös toinen Soininvaaran esille nostama piirre: ”vaarallisimpia ovat hitaat trendit, koska niihin puuttumista voi aina lykätä kiireellisempien asioiden kaatuessa päälle. Siksi niille ei koskaan tehdä mitään”.

Tähän ei olisi varaa, jos 75 prosentin työllisyysasteeseen – puhumattakaan 80 prosentin työllisyysasteesta – halutaan päästä.

Sitkeästä työttömyydestä tulee vihdoin päästä eroon. Se edellyttää suuria uudistuksia niin sosiaaliturvajärjestelmään kuin työttömyyspalveluihinkin.

Kolmen askelen katastrofi

Vakiintuneen käsityksen⁵ mukaan sitkeän työttömyyden kierteseen päättymisen kannalta kolmella asialla on erityinen painoarvo:⁶ Onko työttömällä peruskoulun jälkeistä koulutusta, onko hänellä ylipäänsä työhistoriaa, ja onko työttömyyskierre päässyt venähtämään kahden vuoden mittaiseksi? Jokainen kyllä-vastaus tekee työttömyydestä sitkeämpää (ks. Taulukko 1).

Pitkittyneen työttömyyden määrä on ilmiselvä lähtökohta sitkeän työttömyyden ilmiön tarkastelemiseksi. Kokonaiskuvan muodostamiseksi on mielekästä tarkastella työttömyysjaksojen sijaan työttömyyskuukausien kertymää viimeisen kahden vuoden ajalta. Yksittäiset työttömyysjaksot saattavat nimittäin päättyä työttömyyspalveluiden piiriin siirtymiseen, vaikka työttömyyteen palattaisiinkin palvelujen päättymisen jälkeen.

Vuoden 2019 lopussa Suomessa oli rekistereiden⁷ mukaan 100 097 ihmistä, jotka ovat olleet työttömänä vähintään kuusi kuukautta viimeisen kahden vuoden aikana. Heitä on työttömistä

**Työssä käy
43 prosenttia
väestöstä.**

Taulukko 1. Työllistymistä heikentävät tekijät (työttömät 2019, n=257 086)

Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa (tai koulutusaste tuntematon)	Pitkittänyt työttömyys Työttömänä vähintään 6 kuukautta kahtena viimeisimpänä vuotena (esim. 2019 sekä 2018)	Työhistorian puute Ei pääasiallisesti työllinen 10 vuoteen (esim. 2009–2019)
67 512	100 097	75 680

Lähde: Tilastokeskus.

39 prosenttia. Osa heistä on saattanut olla työttömyysjaksojen välissä työvoimapalvelujen piirissä, mutta kiinnittymistä työmarkkinoille ei ole tästä huolimatta tapahtunut.

Pitkittänyt työttömyys painottuu tyypillisesti ikääntyneempiin työttömiin. Läpi 2000-luvun pitkäaikaistyöttömistä yli puolet on ollut yli 50-vuotiaita⁸. Työttömyydessä on tapahtunut iso muutos 2000-luvulla. Läpi 1900-luvun työttömät nuoret olivat enemmistö. 2000-luvun alkaessa 50 vuotta täyttäneistä tuli isoin ryhmä (Kuvio 1).

Työttömien harmaantuminen liittyy ikärakenteen ja työmarkkinoiden osaamisvaatimusten rajuun muutokseen. Suomesta yksinkertaisesti häviävät työpaikat, joissa minkäänlaista koulutusta ei edellytetä. Vuonna 1987 Suomessa oli 450 000 tutkinnotonta miestä ja 420 000 tutkinnotonta naista töissä. Tänä päivänä vastaavat luvut ovat 160 000 miestä ja 80 000 naista. Tutkinnottomien työllisyys on vähentynyt 630 000:lla.

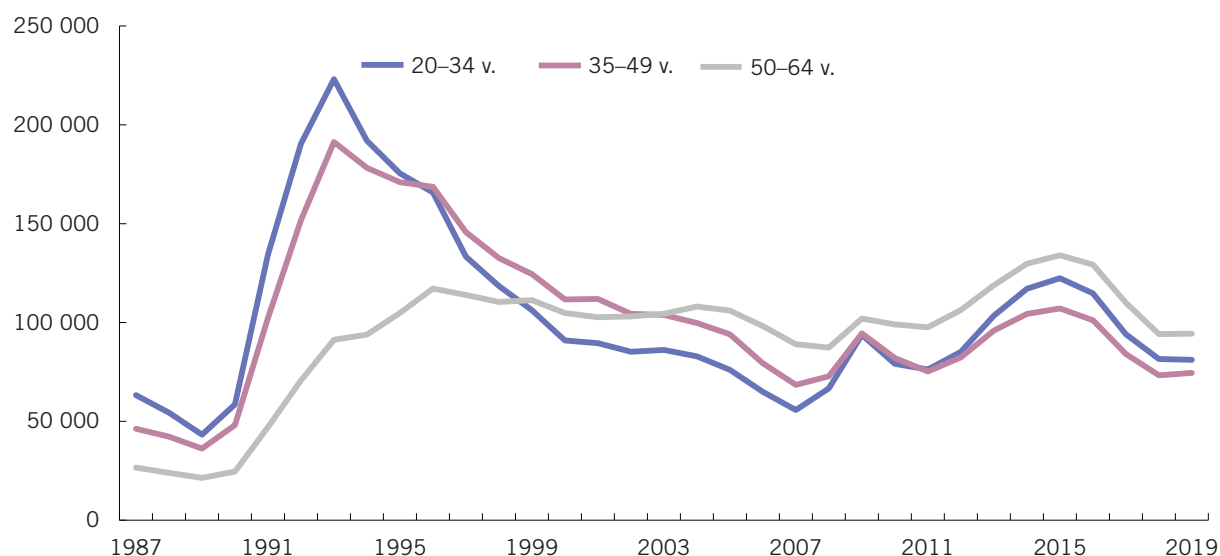
Toinen sitkeästi työttömiä määrittävä on juuri tutkinnottomuus. Työttömistä 68 000:lla (26 % työttömistä) ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Tutkinnottomien työllisyysaste on noin 45 prosenttia.

Korkea-asteen tutkinnon hankkineiden työllisyysaste on reilusti yli 80 prosenttia. Huomionarvoista on se, että tutkinnottomien ja toisen asteen koulutuksen hankkineiden työllisyysasteen ero on venähtänyt kymmenestä prosenttiyksiköstä lähes 30 prosenttiyksikköön (Kuvio 2).

Osaamisvaatimusten kasvu on ongelma erityisesti vieraskielisen työvoiman työllisyyden kannalta. Maahanmuuttajien koulutustausta on polarisoitunut. Heidän joukossaan korostuvat sekä korkeakoulutetut että tutkinnottomat. Ilman koulutusta ja kielitaitoa on mahdotonta päästä suomalaisille työmarkkinoille.

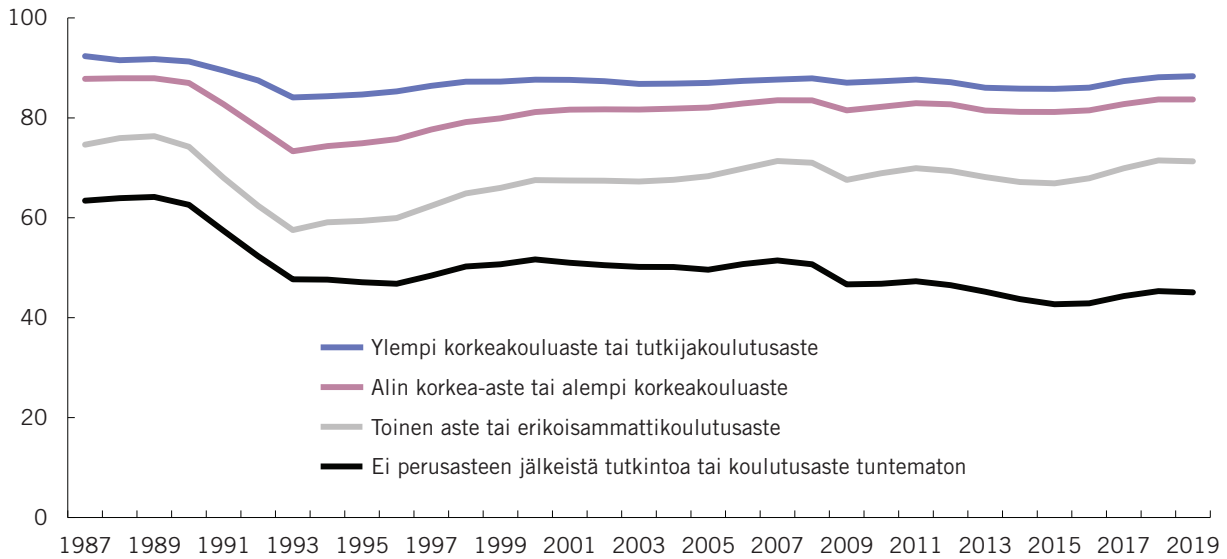
Koulutuksen puutteen ja pitkittyneen työttömyyden ohella kolmas sitkeää työttömyyttä selit-

KUVIO 1. Työttömät ikäryhmittäin

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

KUVIO 2. 18–64-vuotiaiden työllisyysaste koulutuksen mukaan (%)

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

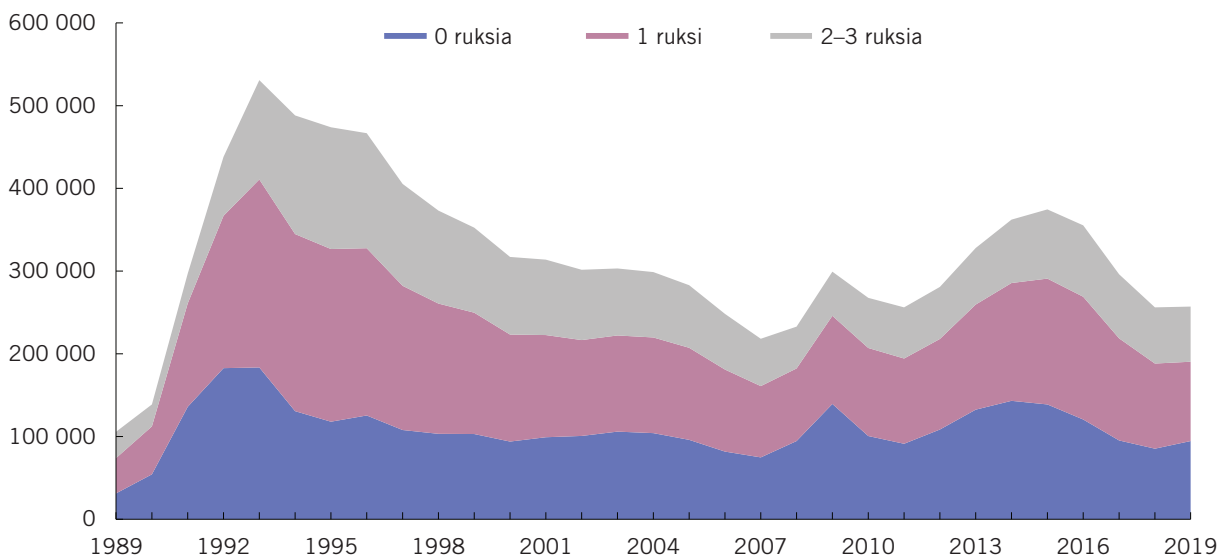
tävä tekijä on työhistorian puute. Työttömistä 76 000 (29 %) ei ole ollut pääasiallisesti työllisiä viimeisten 10 vuoden aikana.

Yksittäisiä lyhyitä työpätkiä voi joukkoon mah-
tua, mutta tietoa pysyvästä kiinnittymisestä työ-
markkinoille ei rekistereistä (ks. Liite 1) löydy.
Tämä joukko jakaantuu nuoriin, joilla ei ole lain-
kaan työhistoriaa, sekä ikääntyneisiin, jotka ovat
pudonneet pysyvästi työmarkkinoiden kyydistä.

Sitkeys pahenee ruksien myötä

Taulukossa 1 kuvattujen työllistymistä heikentä-
vien tekijöiden määrää ei voi summata yhteen,
koska yhdelle henkilölle voi tulla useampikin ruksi⁹
ruutuun ja toiselle ei yhtään. Pahimmassa tapauk-
sessa henkilö voi olla pitkäaikaistyötön ilman kou-
lutusta ja työhistoriaa. Tällöin on vedettävä kolme
ruksia ruutuun ja todettava, että lähtökohdat ovat
huonoimmat mahdolliset.

KUVIO 3. Työllistymistä heikentävien tekijöiden kasautuminen 1989–2019

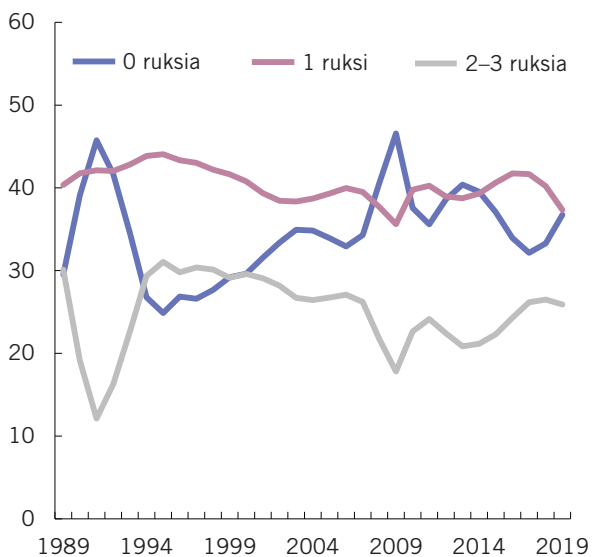

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Rukseilla on ollut tapana kasautua nopeasti matalasuhdanteissa (Kuvio 3). Vielä 1980-luvulla elettiin käytännössä katsoen täystyöllisyyden tilassa.

1990-luvun lama kasvatti työttömyyttä voimakkaasti ja moni koulutettu jäi vaille töitä (Kuvio 4). Laman jälkimainingeissa työttömyyden pitkittyminen alkoi tehdä tuhoaan. Ongelmien kasautu-

KUVIO 4. Työllistymistä heikentävien tekijöiden kasautuminen 1989–2019 (osuus työttömistä, %)

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

- **0 ruksin** työttömiin kuuluvat ne, joilla ei ole taustallaan yhtään työllistymistä heikentävää tekijää. Heillä on työhistoriaa, perusasteen jälkeinen tutkinto, eivätkä he ole olleet kahtena peräkkäisenä vuonna yhteensä vähintään kuutta kuukautta työttöminä. Vuoden 2019 lopussa heitä oli 95 000 eli 37 prosenttia kaikista työttömistä. Lukema oli lähellä pitkän aikavälin keskiarvoa (35 %).
- **1 ruksin** porukkaan kuuluvat ne, joilla on yksittäinen työllistymistä heikentävä tekijä taustallaan. Joko koulutuksen tai työhistorian puute tai työttömyyden pitkittyminen. Heitä oli vuoden 2019 lopussa 96 000 eli 37 prosenttia kaikista työttömistä. Luku on tällä hetkellä pitkän aikavälin keskiarvoa (40 %) hieman matalampi.
- **2–3 ruksin** porukkaan kuuluvat ne, joilta puuttuu työhistoria, koulutus ja/tai työttömyys on pitkittynyt. Heitä oli vuoden 2019 lopussa 66 000 eli 26 prosenttia kaikista työttömistä. Luku on tällä hetkellä lähellä pitkän aikavälin keskiarvoa (25 %).

minen oli suurta, ja ruksittomien määrä painui poikkeuksellisen pieneksi.

Toinen poikkeama aikasarjassa havaitaan finanssikriisin iskiessä 2008. Silloin suhdannetyöttömien määrä pomppasi hetkellisesti korkeaksi, ja vastavasti 2–3 ruksin rakennetyöttömien suhteellinen osuus painui hetkellisesti alle 20 prosentin kaikista työttömistä.

Korona-ajan (2020–2021) tilastot eivät ole vielä valmistuneet, mutta historian valossa on ilmeistä, että ruksittomien työttömyys on kasvanut ja vastavasti rakennetyöttömien suhteellinen osuus pienenee. Koronakriisin seurauksena erityisesti palvelualojen nuoret ovat vaille töitä.

Sitkeästi työttömistä työllistyy ani harva

Kuinka paljon työllistymistä heikentävät tekijät todella heikentävät työllistymistä? Vastaus on selkeä: dramaattisesti.

Kuvioissa 6 ja 7 kuvataan, kuinka suuri osa työttömistä on työllistynyt vuoden aikajänteellä (ks. Liite 1). Kokonaiskuvan näkökulmasta on järkevämpää tarkastella mieluummin pääasiallisesti työllistyneiden määrää kuin yksittäisiä työkeikkoja saaneiden määrää.

Pitkällä aikavälillä (1990–2019) työttömien työllistymistodennäköisyydet ovat jossain määrin vaihdelleet, mutta ne eivät ole työllisyyden ison kuvan osalta oleellisesti muuttuneet.

1980-luvun korkeista työllistyneiden osuuksista siirryttiin 1990-luvun laman kautta hiljalleen paikallaan junaavien todennäköisyyksien maailmaan. Pitkällä aikavälillä (1990–2019) nollan ruksin työttömien miesten työllistymistodennäköisyys on ollut 39 prosenttia ja naisten 42 prosenttia.

Luvut eivät aiheuta hurraahuutoja. Vain alle puolet työllistyy niistä, joilla on koulutusta ja työhistoriaa. Se kielii vakavista ongelmista työllistämässä.

1980-luvulla emme vielä olleet tässä tilanteessa, mutta 1990-luvun laman jälkeen asiat ovat enemmän tai vähemmän jämähtäneet paikoilleen. 1980-luvun työllistymistodennäköisyydet näyttävät varsin kaukaisilta.

Nollan ruksin työllistymistodennäköisyys on kuitenkin täysin eri maailmasta kuin muiden työttömien. Jo yksikin ruksi tiputtaa työllistymistodennäköisyydet 25 prosentin tasolle (Kuvio 6). Kun rukseja kertyy kaksi tai kolme, työllistymisen todennäköisyys laskee kymmenen prosentin tun-

tumaan. Todennäköisyydet työllistymiseen vuoden aikajänteellä ovat lähes olemattomat. Työttömyys on sitkeää.

Vuonna 2018 sitkeästi työttömiä (vähintään 1 ruksi) oli 169 486. Seuraavana vuonna heistä työl-

listyi 31 106 eli 18,4 prosenttia. Heidän työllistämisensä on niin sitkeässä, että se vaatii ratkaisuksi jotain erityisiä keinoja: perustavanlaatuisia koulutuksen, sosiaaliturvan tai palveluiden uudistuksia.

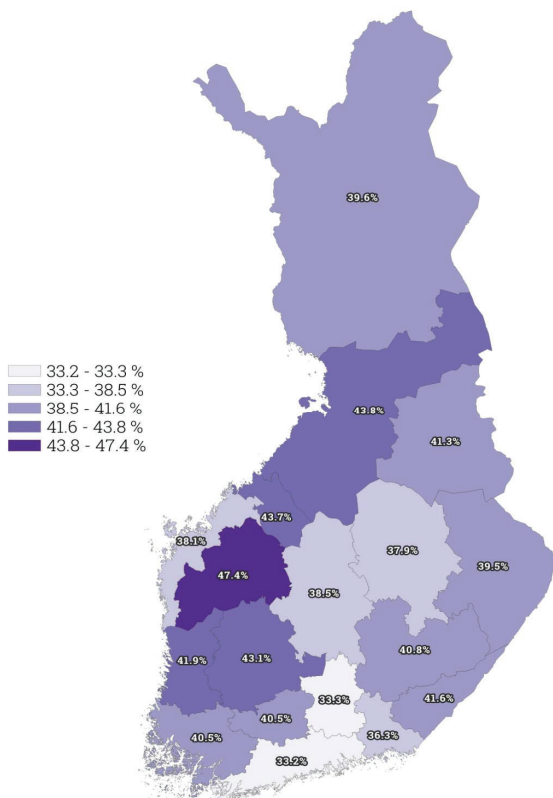
Uusimaa poikkeaa työllistettävien rakenteessa

Kuviossa 5 on kuvattu helppoiten työllistettävien (0 ruksia) työttömien osuus kaikista työttömistä maakunnittain.

Vuonna 2019 suhteellisesti vähiten nollan ruksin työllistettäviä oli Uudellamaalla (33 %), Päijät-Hämeessä (33 %) sekä Kymenlaaksossa (36 %). Työttömien työllistämiseen tarvittavien palveluihin on perusteltua satsata juuri näillä alueilla, koska työllistämistehtävä on näillä alueilla vaikein.

Suhteellisesti eniten nollan ruksin työttömiä on Etelä- (47 %), Keski- (44 %) ja Pohjois-Pohjanmaalla (44 %). Työttömien työllistämisen pitäisi onnistua näillä

KUVIO 5. Helppoimmin työllistettävien (0 ruksin) työttömien osuus työttömistä (%)

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

alueilla astetta kevyemmällä palveluilla kuin siellä, missä on suhteessa enemmän vaikeasti työllistettäviä.

Helppoimmin työllistettävien (0 ruksia) osuus ei kerro koko kuvaa työttömyydestä. Työttömyysaste voi olla matalalla tasolla, vaikka työttömät olisivatkin vaikeasti työllistettäviä.

Pohjanmaan maakunnissa yhdistyvät matala työttömyysaste (Pohjois-Pohjanmaata lukuun ottamatta, n. 8 %) sekä hyvät lähtökohdat (paljon ruksittomia) työllistymiselle. Kainuun, Pohjois-Karjalan sekä Pohjois- ja Etelä-Savon maakunnissa yhdistyvät taas korkea työttömyysaste (n. 11 %) ja verraten keskimääräinen työttömyyden rakenne. Korkea työttömyyden osuus ei siis tarkoita sitä, että työttömien taustojen tulisi olla erityisen heikot. Työttömyyden tasoon vaikuttaa myös alueellinen työvoiman kysyntä.

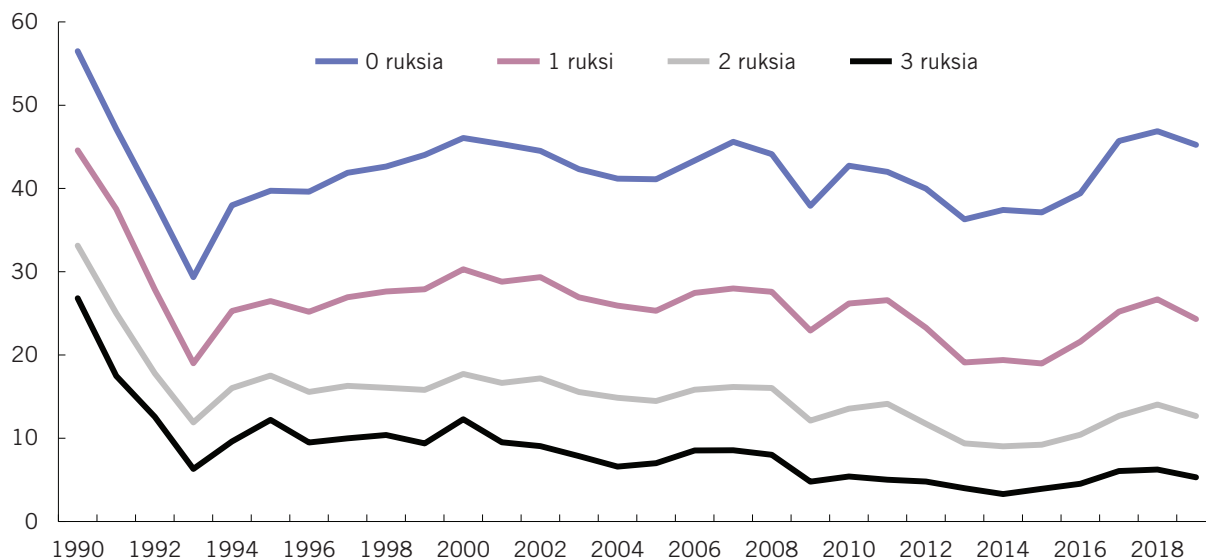
Uudenmaan tilanne on selkeästi muusta maasta poikkeava kokonaisuutensa. Uudellamaalla on samaan aikaan verraten matala työttömyysaste (n. 8 %) ja eniten vaikeasti työllistettäviä koko maassa. Yhdistelmän takana on voimakas muuttoliike Uudellemaalle yhdistettynä voimakkaaseen työvoiman kysyntään.

Poikkeuksellista tilannetta havainnollistaa tutkinnottomien määrä. Työttömien tutkinnottomien määrä on kasvanut Uudellamaalla vuodesta 1987 noin 16 500:lla. Muualla Suomessa määrä on pienentynyt (yht. -20 000:lla). Uudellamaalla on 24 000 tutkinnottomia työtöntä. Tämä on 35 prosenttia kaikista tutkinnottomista työttömistä.

Yhtä poikkeuksellista on työllisyyden kasvu. Uudellamaalla työllisyys on kasvanut 154 000:lla vuodesta 1987. Pirkanmaalla (+29 000), Pohjois-Pohjanmaalla (+22 000) ja Varsinais-Suomessa (+ 6 000) kasvu on ollut paljon maltillisempaa. Kaikissa muissa maakunnissa työllisyys on vähentynyt (yhteensä 157 000 hengellä).

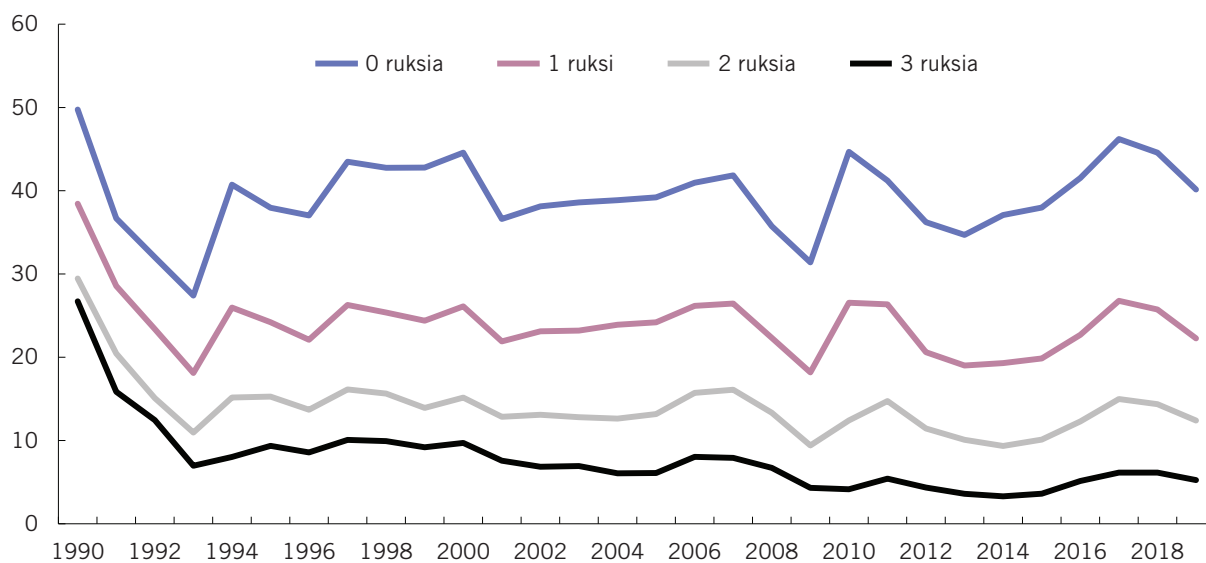
Uudellemaalle muuttava koulutettu ja verrattain nuori väestö työllistyy nopeasti, mutta muuttoliikkeen oheistuotteena myös rakenteelliset ongelmat kasvavat. Vaikka Uudellamaalla työttömyysaste onkin suhteellisen matala, maakunta on ratkaisevassa roolissa sitkeästi työttömien suhteen. Kaikista sitkeästi työttömistä 48 000 asuu Uudellamaalla. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Kainuussa heitä on 2 000 henkeä.

KUVIO 6. Työttömien naisten työllistymisdennäköisyydet (%)

Vuosi 2019 ennakkotieto. Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

KUVIO 7. Työttömien miesten työllistymisdennäköisyydet (%)

Vuosi 2019 ennakkotieto. Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Työttömyyden virtaukset

Helposti tulee ajatelleeksi, että työttömyyden vähentyminen tarkoittaisi samaa asiaa kuin työllisyyden kasvu. Ajatus on valitettavasti virheellinen. 2000-luvun alussa työttömyys pieneni, vaikka työttömien työllistymistodennäköisyyksissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Miksi?

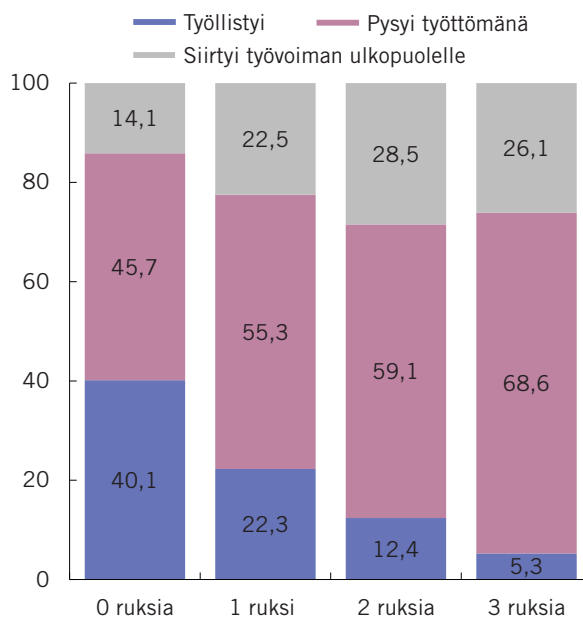
Työttömien työllistymisen lisäksi toinen työttömyysasteeseen vaikuttava tekijä ovat *uudet työttömät*: ne, jotka jäävät työttömäksi määräaikaisen työsuhteen loppumisen takia tai muusta syystä. Tähän työttömyyden virtaukseen (Kuvio 8) vaikuttavat muun muassa kansainvälinen talous, suhdannetilanne ja yritysten toimintaedellytykset.

Kolmas työttömyyteen vaikuttava tekijä ovat *siirtymät työelämän ulkopuolelle*. Keskeinen tekijä työttömyyden vähentymisessä on ollut eläköityminen. Karkeasti ottaen joka vuosi eläkkeelle siirtyy ihmisiä yhden ikäluokan verran. Osa heistä on työttömiä. Eläköitymisen lisäksi siirtymiä työttömyydestä työvoiman ulkopuolelle tapahtuu esimerkiksi siten, että työtön siirtyy palvelujen (esim. aktiivisen kuntouttavan työtoiminnan) piiriin. Tällöin ihmisen status muuttuu työttömästä työvoiman ulkopuoliseksi.

Kuviossa 9 on kuvattu vuonna 2018 työttömien miesten tilanne seuraavana vuonna. Nollan ruk-

sin työttömistä työvoiman ulkopuolelle siirtyi 14 prosenttia. Ruksien kasautuessa sekä työttömänä pysyneiden että työvoiman ulkopuolelle siirtyne-

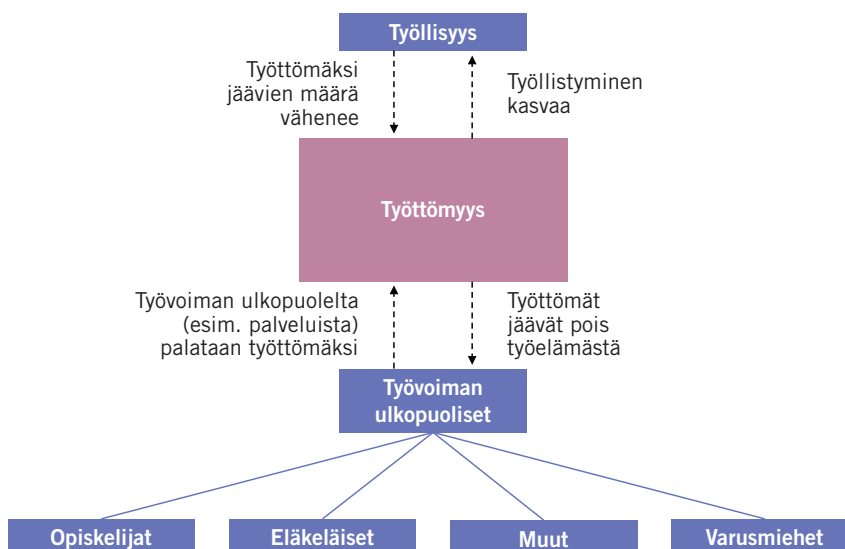
KUVIO 9. Vuonna 2018 työttömät miehet vuonna 2019 rukseittain

Vuosi 2019 ennakkotieto.

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

KUVIO 8. Työttömyyden virtaukset

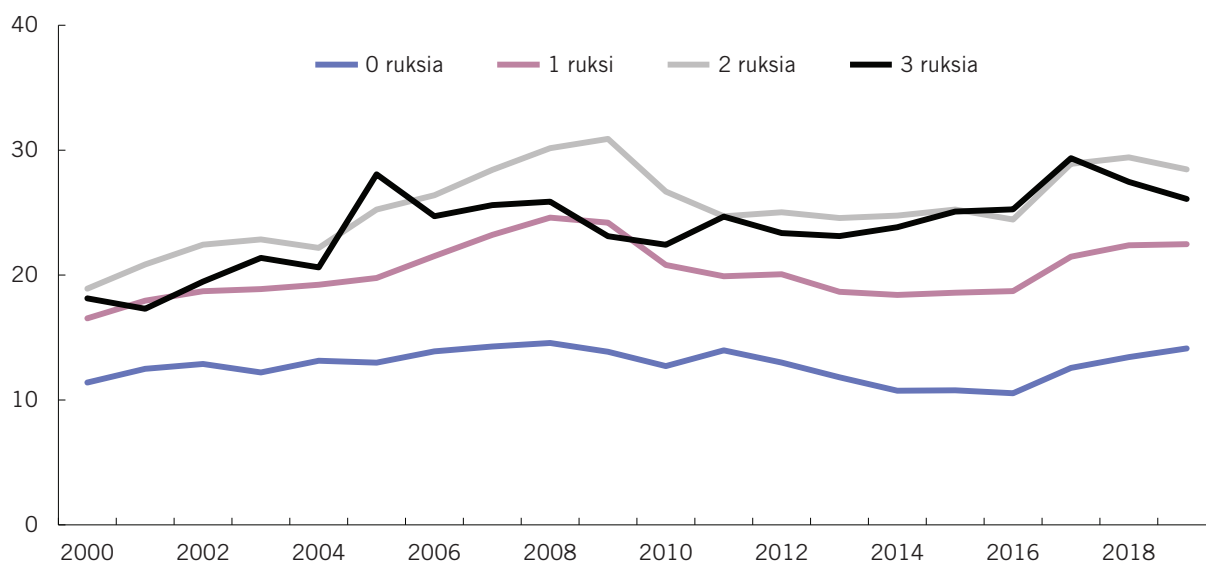
den osuus kasvaa. Yhteensä vuoden 2018 työttömistä miehistä työllistyi 35 000 henkeä ja siirtyi työvoiman ulkopuolelle 31 000. Naisten vastaavat luvut olivat 32 000 työllistynyttä ja 28 000 siirtymää työvoiman ulkopuolelle. Lähes yhtä moni työttömistä työllistyy kuin siirtyy työelämän ulkopuolelle. Loput jatkavat työttöminä.

Työvoiman ulkopuolelle siirtyneiden osuus kasvoi 2000-luvulla, kunnes finanssikriisi nosti työt-

tömien määrää ja dynamiikka muuttui (Kuviot 10 ja 11). Työvoiman ulkopuolelle siirtyneiden osuuden pientymisen taustalla oli ennen kaikkea työttömänä pysyneiden määrän kasvu.

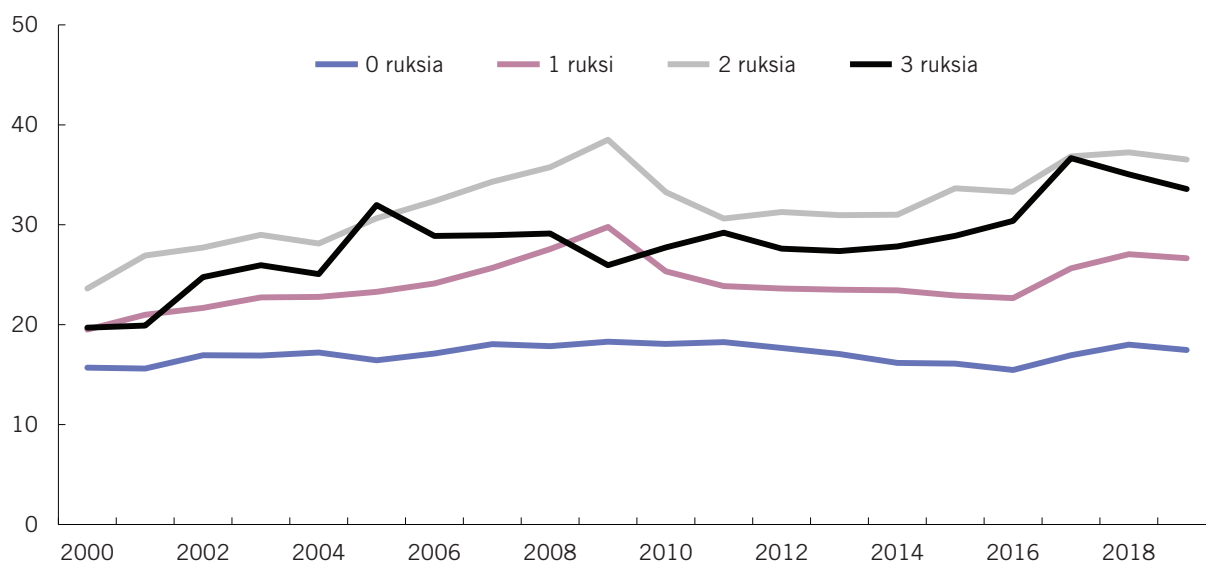
Työttömien siirtyminen työvoiman ulkopuolelle voi olla hyvä tai huono asia. Hyvä sikäli, kun he siirtyvät esimerkiksi opiskelemaan. Huono sikäli, kun he päätyvät kadonneiden työmiesten ja -naisten joukkoon.¹⁰ Erityisesti ”muista työvoiman ulko-

KUVIO 10. Työvoiman ulkopuolelle siirtyneiden miesten osuus (%)

Vuosi 2019 ennakkotieto. Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

KUVIO 11. Työvoiman ulkopuolelle siirtyneiden naisten osuus (%)

Vuosi 2019 ennakkotieto. Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

puolisista” miehistä ei tiedetä paljoakaan – paitsi se, että he ovat kadonneet työelämästä ilmeisen pysyvästi. Työvoiman ulkopuolelta työllistyminen (16 % vuonna 2019) on paljon epätodennäköisempää kuin työttömyydestä (36 % vuonna 2019). Ryhmän koko on kasvanut koko 2000-luvun ja on jo yli 80 000.

Neljä työttömyyteen vaikuttava tekijä ovat *työvoiman ulkopuolelta työttömäksi siirtyvät*. Joka vuosi yhden ikäluokan verran nuoria valmistuu koulun penkiltä. Kaikista valmistuneista kaikki eivät suinkaan työllisty, vaan osa joutuu kortistoon. Työvoimapalveluista – kuten kuntouttavasta työtoiminnasta – työttömäksi palaavat voivat myös kasvattaa työttömyyttä.

Työllisyyttä kasvattavat virtaukset

Vuosina 2018 ja 2019 työllisinä pysyi 2 151 538 samaa henkilöä. Molempina vuosina noin 90 prosenttia työllisistä oli myös edellisenä vuonna työllisiä. Kuviossa 12 kuvataan, mitä puuttuvan kymmenen prosentin kohdalla tapahtui. Vasemmassa reunassa on kuvattu, mistä vuoden 2018 ryhmistä

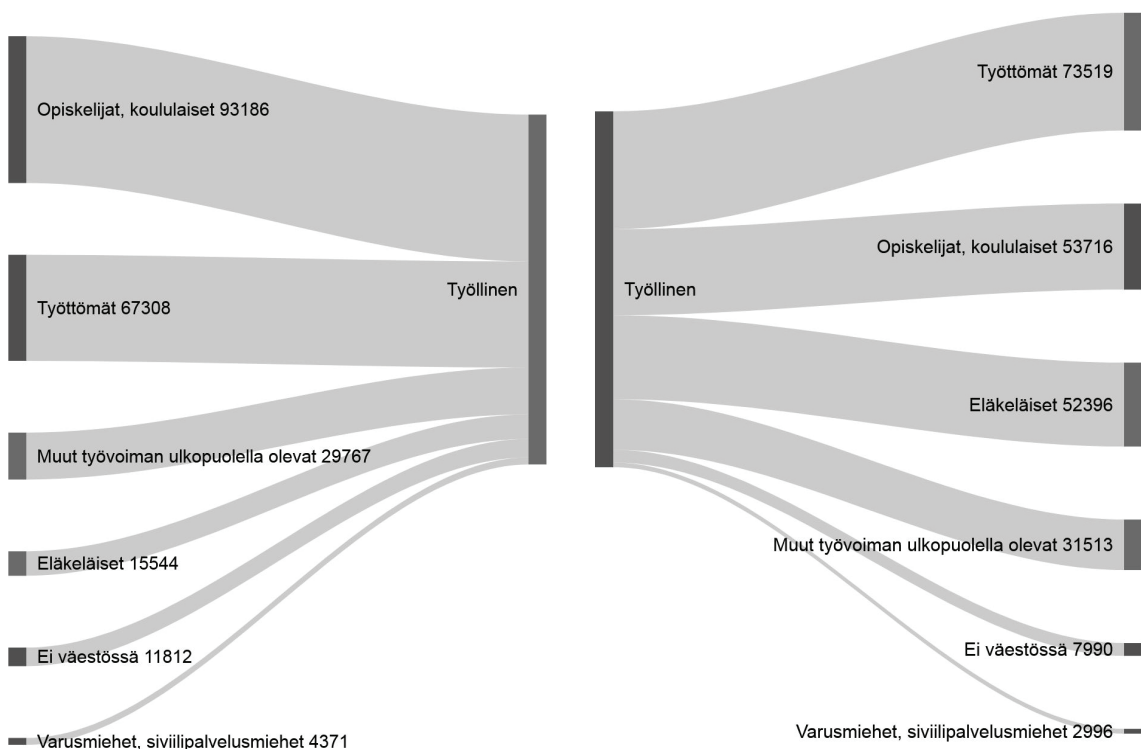
siirryttiin työllisiksi 2019. Oikeassa reunassa on kuvattu ryhmät, joihin 2018 työllisistä siirryttiin 2019.

Työllisiksi siirtyneistä 93 000 oli opiskelijoita. Luku on merkittävästi suurempi kuin yhden tutkinnon saavuttavan ikäluokan koko. Koulun penkiltä tullaan työelämään myös oman ikäluokan keskimääräistä valmistumisikää vanhempina. Vuoden 2018 työllisistä siirtyi opiskelemaan 54 000 henkeä. Työllisyys kasvoi nettona tämän virtauksen myötä 39 000:lla.

Uusista työllisistä 67 000 oli työttömiä. Vuoden 2018 työllisistä jäi vuonna 2019 työttömäksi 74 000 henkeä. Näin ollen työllisyys heikkeni nettona tämän virtauksen myötä 7 000:lla. Muista työvoiman ulkopuolisista työllistyi 30 000. Vuoden 2018 työllisistä kuitenkin 32 000 siirtyi työvoiman ulkopuolelle, joten nettovaikutus jää 2 000 henkeen.

Eläkkeeltä työelämään siirtyneitä oli 16 000, eläkkeelle jääneitä 52 000. Vuoden 2019 aikana Suomeen muuttaneista työllisiksi siirtyi 12 000, ja vuoden 2018 työllisistä muutti pois Suomesta 8 000.

KUVIO 12. Työllisyyden virtaukset

Vasen reunus: 2019 uudet työlliset vuoden 2018 statuksen mukaan. Oikea reunus: Vuoden 2018 työllisten ryhmästä 2019 poistuneet statuksen mukaan.

Remontteja ja täsmätoimia

Työttömien työllistäminen ei onnistu vähäisillä työllisysoimilla. Sen osoittaa työttömyyden sitkeys.

Riittävän vaikuttavat toimet edellyttäisivät sosiaaliturvan ja työllisyyspalveluiden kokonaisremontteja. Muuten uhkana ovat loputon tilkkutäkin parsiminen ja jähmettyneet työllistymisdennäköisyydet. Siksi päähuomio ratkaisuehdotuksissa on kannusteissa ja rakenteissa.

Kokonaisremonttien ongelma on, että niiden valmistelu ja toimeenpano vaativat paljon aikaa. Ne eivät helpota julkisen talouden budjettivajetta lähiaikoina eivätkä itse nykyisiä työttömiäkään. Sitkeästi työttömät tarvitsevat myös täsmätoimia.

Työllistymisen mahdollistamiseksi kokonaisremonttien ja täsmätoimien poliittinen valmistelu kannattaisi aloittaa samanaikaisesti, niin pian kuin mahdollista. Näin helpotettaisiin sekä akuuttia tilannetta että vaikutettaisiin pitkällä aikavälillä ikärakenteen aiheuttamaan rasitteeseen julkiselle taloudelle ja luotaisiin ihmisille väyliä parempaan tulevaisuuteen.

Tarvittavat kokonaisremontit

1 Sosiaaliturvan uudistaminen perustilillä ja osallistumistulolla

Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen merkitys sitkeän työttömyyden kitkemisessä on ratkaiseva.

Suomalainen sosiaaliturva on monimutkainen. Etuuksia on liikaa ja niihin liittyvät perusteet kansalaisille vieraita. Tieto ei kulje viranomaisten välillä. Tiskiltä toiselle pomppiminen on turhauttavaa. Työn vastaanottaminen ei ole aina taloudellisesti kannattavaa, varsinkaan jos toimeentulotuki täydentää asumistukea.

Sosiaaliturvan uudistamisen tavoitteena pitää olla nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä, joka mahdollistaa työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen muuttuvissa elämäntilanteissa.

Potentiaalisin malli sosiaaliturvan uudistamiselle on sosiaaliturvan tilimalli, josta Suomessa on pisimmälle kehitellyn version, perustilin, esittänyt Elina Lepomäki.¹¹ Kyseessä olisi jokaisen henkilökohtainen sosiaaliturvatili, josta on mahdollista nostaa tarvittaessa tukea. Se mahdollistaisi perusturvan ja työn joustavan yhteensovittamisen.

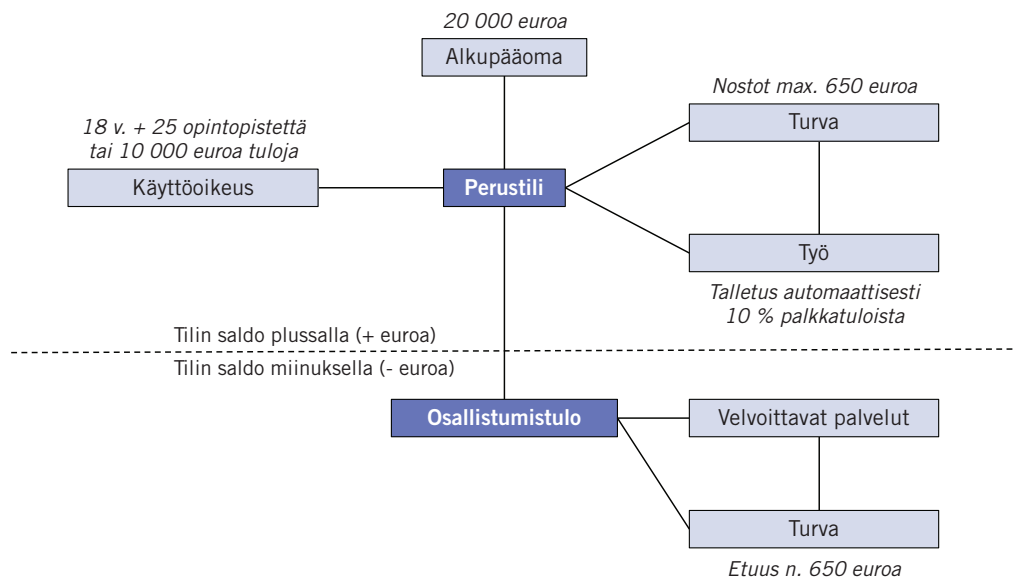
Mitä pitäisi tehdä?

Osana sosiaaliturvan uudistamista perustili kannattaisi ottaa käyttöön asteittain. Yhtenä vaihtoehtona olisi työmarkkinatuen, peruspäivärahan ja opintorahan korvaava redusoitu perustilimalli¹².

Kuviossa 13 on esitetty vaihtoehto redusoiduksi perustiliksi¹³.

Perustilin käyttöoikeus myönnettäisiin 18 vuotta täyttäneelle nuorelle, joka on siirtynyt opis-

KUVIO 13. Redusoitu perustili

kelemaan korkeakoulututkintoa (väh. 25 opintopistettä suoritettuna) tai työllistynyt (ansainnut vähintään 10 000 euroa määriteltynä aikana).

Tilillä olisi alkupääoma 20 000 euroa. Rahoja voisi nostaa tililtä elämäntilanteen edellyttämällä tavalla milloin tahansa. Kunkin kuukauden aikana tililtä olisi nostettavissa summa, johon vaikuttaisivat edellisen kuukauden aikana tulorekisteriin ilmoitetut palkkatulot. Palkkatulojen vaikutus nostettavissa olevaan määrään laskettaisiin samaan tapaan kuin nykyinen työttömyysturvan suojaosa. Kuukaudessa nostettava enimmäis-summa olisi 650 euroa.

Perustilin pääoma karttuisi sitä mukaa, kun tilille ohjattaisiin laskennallisesti kymmenen prosenttia palkkatuloista.

Perustilin edellyttäisi rinnalleen osallistumistuloa¹⁴. Sen piiriin siirryttäisiin tilanteessa, jossa perustilin saldo tyhjenisi. Osallistumistulon saamisen edellytyksenä olisi yksilöllisesti laaditun tavoitteellisen suunnitelman toteuttaminen. Suunnitelma laadittaisiin työllistymistodennäköisyyksien kasvattamisen näkökulmasta. Toisilla osallistuminen voisi olla elämänhallintaan liittyviin kysymyksiin panostamista, toisilla vaikkapa koodaamisen opettelua.

Osa ihmisistä ei koskaan päätyisi osallistumistulon piiriin, koska satunnaiset katkokset työhistoriassa eivät nollassi perustilin saldoa. Näiden henkilöiden kohdalla satunnaisesti tarvitsema sosiaaliturva ei edellyttäisi byrokratiaa, vaan perustilin automaatio vapauttaisi henkilöstöresursseja osallistumistulon piiriin. Kun suurella massalla sosiaaliturvaan liittyvät asiointit vähenisivät, voitaisiin työ kohdentaa niihin, jotka sitä eniten tarvitsevat (osallistumistulon piirissä olevat).

Perustili ja osallistumistulon kokonaisuus tulisi rakentaa julkisen talouden kannalta kustannusneutraaliksi elinkaarikustannusten näkökulmasta¹⁵.

Redusoitu perustilimalli vähentäisi sitkeästi työttömien määrää, kun työn ja sosiaaliturvan yhdistely kasvaisi. Työntekoa ei enää estäisi se, että varmuuden vuoksi kannattaa jäädä kotiin tai tehdä töitä pimeänä. Nuorten työhistoria olisi monipuolisempi ja sitä myöten työllistymistodennäköisyys korkeampi.

Perustiliä ja lähestulkoon kaikkia muitakin nykyaikaisia sosiaaliturvan uudistusideoita yhdistää kaksi asiaa: nykyistä korkeampi automaation aste ja etuuksien yhdistäminen.

Mitä uudistuksella tavoitellaan?

- Perustilillä ja osallistumistulolla tavoitellaan systeemitason muutosta, joka luo perustan sitkeän työttömyyden vähentämiselle.
- Perustilin myötä nuorten työhistoria olisi nykyistä monipuolisempi, mikä nostaisi heidän työllistymistodennäköisyyttään työttömyyden uhatessa.
- Osallistumistuloon liittyisivät kiinteästi palvelut, joiden tarkoitus olisi estää ongelmien kasautuminen ja parantaa työllistymistodennäköisyyksiä.
- Kun osallistumistulon piiriin tulisivat vain eniten palvelua tarvitsevat, käytettävissä olevien palveluresurssien määrä olisi henkeä kohden suurempi. Tämä nostaisi osallistumispalveluiden vaikuttavuutta.

2 Työllisyyspalvelujen järjestämisvastuun siirtäminen pysyvästi kunnille

Työllisyyspalveluiden nykyjärjestelmän ongelmana on, että kokonaisuutta ei ole mietitty kannustimien näkökulmasta. Ainoat ohjaavat mittarit liittyvät työttömyyteen, eivätkä työllisyyteen. Remontin ydin on kannustimien yksinkertaistamisessa ja tulorekisterin hyödyntämisessä.

Nykyjärjestelmässä jokainen työllisyyspalveluihin liittyvä toimija (ELY, TE-toimistot, kunnat, Kela, työttömyyskassat) katsoo työtöntä omien työttömyydenhoidon mittareiden läpi. TE-toimistolle tulostavoite on aktivointiasteen nostaminen (esim. kuntouttavaan työtoimintaan siirtäminen), Kelalle etuuden mahdollisimman nopea maksatus, kunnille taas Kela-sakkojen optimointi mahdollisimman pieneksi.

Nykyinen, edellinen ja sitä edellinen hallitus ovat käynnistäneet työllisyyden kuntakokeilut. Nämä työllisyyden kuntakokeilut eivät käytännössä ole varsinaisia kokeiluja, vaan esiaskeleita vääjäämättömälle päätökselle eli järjestämisvastuun lopulliselle siirrolle kuntiin.

Kehityssuunta on looginen. Kun ajattelemme, että sitkeän työttömyyden reseptinä on hyvinvointiin keskittyminen, tulee järjestämisvastuullisella toimijalla olla työkalupakissaan hyvinvointia edistävät toimet.

Pelkästään hallinnollisella siirrolla sitkeä työttömyys ei ratkea. Ylivoimaisesti tärkein asia ovat järjestelmän kannusteet, joiden pitää perustua työllisyyteen, ennaltaehkäisyyn ja mahdollisimman nopeaan palveluun.

Mitä pitäisi tehdä?

Työllisyyspalvelut tulisi nyt vihdoin siirtää kuntiin. Palveluiden järjestämistä vastuussa olevilla tahoilla pitää olla tehokkaat kannustimet edistää työllisyyden kestävästä kasvusta.

Katseet kannattaa kääntää Tanskaan. Siellä kannusteita kunnille on luotu lisäämällä niiden taloudellista vastuuta etuusmenoista¹⁶.

Kuntien tulee hyötyä hyvästä ja kärsiä huonosta työllisyyspolitiikasta. Jos sitkeästä työttömyydestä ja työvoiman ulkopuolisista ei päästä eroon, ihmisten pahoinvointi ja kunnan kustannukset kasvavat. Jos taas kunta onnistuu, hyvinvointi ja työllisyys kasvavat, kunnan kassaan karttuu verotuloja ja etuusmenot vähenevät.

Olennaista olisi sitoa kuntien kannustimet työttömyyden sijasta työllisyyteen. Tulorekisteri mahdollistaisi reaaliaikaisen seurannan kunnan onnistumisesta. Työllisyyden seuraaminen johtaisi käytännössä siihen, että kunnilla olisi intressi kohdistaa toimenpiteitä sekä työttömiin että työvoiman ulkopuolella oleviin, eikä epätarkoituksenmukaista kohderyhmästä toiseen siirtelyä tapahtuisi.

Järjestämistä vastuun siirto tarkoittaisi sitä, että kunnilla olisi nykyistä suurempi valta, vastuu ja resurssit, mutta myös suurempi rahoitusosuus työttömyydestä ja työvoiman ulkopuolisuudesta syntyvistä etuuskustannuksista. Tämä pakottaisi kunnat ennaltaehkäisemään ongelmia. Jos esimerkiksi tutkinnottomuuteen liittyvien etuuksien rahoitusvastuu olisi suurempi, kunnilla olisi nykyistä voimakkaampi kannuste panostaa koulutukseen.

Järjestämistä vastuun siirto tulisi rakentaa siten, että kunnilla on vastuu työvoimapalveluiden kokonaisuudesta ja rahoituksesta. Tällä hetkellä kunnilla on epätarkoituksenmukaisia kannusteita siirtää työttömät valtion kustantamiin palveluihin.

Työttömien palvelu tulee olla hyvin yksilöllistä ja painottua voimakkaasti työttömyysjakson alkuun. Kuntien rahoitusosuus etuuksista kannattaa rakentaa porrastetusti niin, että vitkuttelusta työvoimapalvelujen osalta näkyy suurempana etuuslaskuna.

Mitä uudistuksella tavoitellaan?

- Kunnilla olisi kannusteet tehostaa työllisyyspalveluita, kun osa työttömyysmenoista olisi niiden vastuulla.
- Kunnalla olisi intressi panostaa työllisyyden kestävästä kasvuun pitkällä aikavälillä ja analysoida sitä paremmin. Syntyisi nykyistä voimakkaampi kannuste panostaa esimerkiksi koulutukseen ja ennaltaehkäiseviin toimiin.

Nopeat täsmätoimet

3 Työvoimapalveluiden muuttaminen vaikuttavuusperusteiseksi

Pekka Kuusi ehdotti jo 1960-luvulla työvoimapolitiikan perustavanlaatuisia muutoksia: ”*On omaksuttava kokeellinen, toiminnan tuloksia kiinteästi seuraava ja tulosten mukaan joustavasti orientoituva työskentelytapa*”¹⁷.

Samalla kun työllisyyspalveluiden kokonaisremonttia edistetään, on mahdollista muuttaa nykyisten järjestämistä vastuun alla olevat palvelut vaikuttavuusperusteiseksi. Nykyisellään palveluiden peruslogiikka totelee enemmän sitä, mitä tehdään, ja vähemmän sitä, mitä saadaan aikaiseksi. Vaikuttavuusperusteisen toimintamallin osana kannattaa hyödyntää kokeiluja.

Olennaista on se, että tulospalkkiot sidotaan työllisyyden, työllistymistodennäköisyyksien tai hyvinvoinnin parantamiseen. Tulorekisteri tekee mahdolliseksi sen, mistä Pekka Kuusi haaveili 1960-luvulla.

Mitä pitäisi tehdä?

Perinteisesti palveluhankinnoissa on korostettu suoritteiden ostamista. Niiden sijaan palveluhankintojen maksuperusteeksi on pyritty viime aikoina yhä useammin määrittelemään tulokset. Raha liikkuu vasta sitten, kun tulokset on todennettu.

Tulospalkkio kannattaisi sitoa palvelun johdosta säästyneisiin etuuksiin, kertyneisiin veroihin tai työllistymistodennäköisyyksien kasvuun. Jotta suhdanne- ja muut ulkoiset tekijät saadaan huomioitua, tutkimus- ja verrokkiasetelma pitää miettiä huolella.

Asetelman luomisessa tulisi huomioida työllistymistodennäköisyydet. Nollan ruksin työttömän työllistymisen hintalappu tulisi aina olla pienempi kuin kahden ruksin työttömän. Ruksittoman henkilön työllistämisen tulospalkkio kannattaa maksaa vain säästyneiden eurojen perusteella, mutta kahden ruksin henkilön kohdalla kannattaa maksaa siitä, että yksi ruksi häviää; esimerkiksi siten, että henkilö saa työkokemuksen tai ohjautuu koulutukseen, josta saa tutkinnon.

Kunnilta, ely-keskuksilta ja muilta toimijoilta tulisi edellyttää uusien vaikuttavuusmallien kokeiluja jo nykyisen hallituskauden aikana.

Mitä uudistuksella tavoitellaan?

- Jos tulospalkkiot yleistyisivät, työllisyyspalveluiden järjestäjillä olisi intressi panostaa analytiikkaan.

- Huolella mietityt palkkiot ulkoisille palveluntuottajille johtaisivat siihen, että työttömien työllistyminen kasvaisi ja palveluiden kohderyhmien työllistymistodennäköisyydet paranisivat.

4 Oppisopimuskoulutuksen laajentaminen

Suomessa on keskusteltu jatkuvan oppimisen tarpeesta vuosikausia. Sen perusongelma tällä hetkellä on se, että koulutukseen hakeutuvat ne, joilla on jo tutkinto. Sen sijaan tutkinnotta jäävät edelleen ne, jotka tarvitsisivat ensimmäisen. Moni heistä on tällä hetkellä vielä työelämässä, mutta seuraavan yt-neuvottelukierroksen jälkeen uhkana on sitkeä työttömyys.

Monen sitkeästi työttömän ongelma on se, että osaamisen päivittäminen ei luonnistu. Työllistymistodennäköisten laahaavaa käyrää voisi yrittää väistää integroimalla koulutusta enemmän työmarkkinoiden kylkeen.

Oppisopimusjärjestelmän uudistaminen ei ole edennyt. Yrityksien näkökulmasta nykyinen oppisopimusmalli on liian byrokraattinen ja kallis. Oppisopimuskoulutukseen liittyvän palkkatuen suuruus kannattaa porrastaa¹⁸.

Mitä pitäisi tehdä?

Sitkeästi työttömien näkökulmasta oppisopimuskoulutuksen käyttö kannattaisi laajentaa kaikille ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa oleville.

Tällä hetkellä palkkatukeen ovat oikeutettuja vain työttömän työnhakijan oppisopimuskoulutukseen palkkaavat. Oppisopimuskoulutukseen liittyvän palkkatuen suuruus kannattaa porrastaa. Opintojen alkaessa tuki olisi 50 prosenttia palkkauskustannuksista ja laskisi henkilön opintojen edetessä eli osaamisen karttuessa ja tuottavuuden parantuessa. Oppisopimusopiskelija saisi jatkossakin nykyisen käytännön mukaisesti työehtosopimuksen mukaista palkkaa, mutta yrityksen palkkauskustannukset olisi porrastettu palkkatuen avulla.

Jos uusi malli osoittautuisi suosituksi, se voisi lisätä lyhyellä aikavälillä julkisia menoja. Toisaalta työttömyys tulee myös kalliiksi ja sellaiset työpaiikat katoavat nopeaa vauhtia, joissa pärjää ilman mitään tutkintoa.

Mitä uudistuksella tavoitellaan?

- Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien työttömien määrä vähenisi, jos tutkinnottomat pääsisivät helposti kiinni oppisopimus-

koulutukseen ja se olisi yritysten näkökulmasta houkuttelevaa.

- Ilman perusasteen tutkintoa olevien työllisten osaaminen parantuisi, mikä vähentäisi työttömäksi jäävien määrää.

5 Kotoutumissopimuksen käyttöönotto

Kotouttamisen toteuttamisessa painopistettä tulisi siirtää nykyistä enemmän työmarkkinoille, jotta maahanmuuttaja integroituisi yhteiskuntaan työntöön kautta.¹⁹

Vieraskielisistä työttömiä oli vuoden 2019 lopussa 38 000. Suomi ei pärjää ilman työperäisen maahanmuuton merkittävää kasvua. On päivän selvää, että yksi isoimmista Suomen työllisyyspolitiikan kysymyksistä on se, kuinka hyvin kotouttamisessa onnistutaan.

Mitä pitäisi tehdä?

Tulisi lanseerata kotoutumissopimus, joka tarkoittaisi sitä, että kotoutumiskoulutus voisi tapahtua pääasiallisesti työn ohessa. Kotoutumiskoulutuksen sisällöllisten vaatimusten pitäisi olla joustavia siten, että ne olisivat mukautettavissa eri toimialoille hieman toisistaan poikkeavina.

Maahanmuuttaja siirtyisi alkukartoituksen, orientaatiojakson ja alkeiden jälkeen töihin, jonka ohessa hän opettelisi kieltä ja kulttuuria. Uudistuksen ydin olisi siinä, että ensiksi opiskeltaisiin työhön liittyvä ammattikieli ja työkuulttuuri. Kun yhden sektorin sanasto on hallussa, voi olla matalampi kynnyksen oppia loputkin suomen kielen sanat ja suomalaisen kulttuurin erityispiirteet.

Yrityksille tästä aiheutuvat kustannukset korvattaisiin palkkatuella. Palkkatuen saamisen ehtona olisi se, että jakson alussa määritetyt vaikuttavuustavoitteet saavutettaisiin kotoutumissopimukseen määritettyinä määräaikoina. Työntekijän tavoitteet muokattaisiin työhön ja toimialaan sopiviksi. Työntekijällä olisi päivä viikossa aikaa opiskella virtuaalisesti.

Yrityksille maksettavan palkkatuen rahoitus tulisi kotoutumiskoulutuksesta säästyvistä (kun koulunpenkiltä siirrytään työssäoppimiseen) varoista. Uudistuksen tulisi olla julkisen sektorin näkökulmasta kustannusneutraali.

Mitä uudistuksella tavoitellaan?

- Kotoutumistoimien vaikuttavuus paranismi, kun kieltä ja ammattitaitoa opittaisiin kursien sijasta työn ohessa.

- Vailla työhistoriaa olevien työttömien määrä vähenisi, kun nykyistä useampi saisi työkoekemusta.

Visio paremmasta

Esitellyt toimet eivät ole kattava lista tulevaisuuden työllisyyspolitiikalle. Muutettavaa riittää niin kotihoidon tuesta ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan kuin yritystuista paikalliseen sopimiseen.

Olennaista on visio Suomesta, jonka sitkeät rakenteelliset ongelmat on ratkaistu. Pekka Kuusen²⁰ mukaan työllisyyspolitiikan tavoitteen on oltava se, että työllisyyspolitiikka muuttuu tarpeettomaksi.

Julkisen hallinnon tavoitteena tulisi olla, että työmarkkinoiden kysyntä ja tarjonta ovat tasapainossa tavalla, joka tekee työllisyyspalvelut tarpeettomiksi. Tämä on käytännössä mahdotonta saavuttaa, mutta sitäkin tärkeämpää tavoitella.

Liite 1: Aineisto

Tässä analyysissä tarkastellaan työttömyyttä, työllisyyttä sekä niihin liittyviä ilmiöitä. Suomessa työttömyyttä koskevat tärkeimmät tietolähteet ovat Tilastokeskuksen työvoimatutkimus ja työssäkäyntitilasto. Näiden välillä on merkittäviä eroja²¹. Tässä analyysissä keskitytään työssäkäyntitilastoon.

Työssäkäyntitilasto on vuositilasto, joka tuottaa alueittaista tietoa väestön taloudellisesta toiminnasta ja työssäkäynnistä. Tilaston viiteajankohta on vuoden viimeinen viikko, mutta tilasto sisältää myös kertymätietoja tilastovuoden ajalta (esim. tulotiedot, työ- ja työttömyyskuukaudet).

Pääasiallisen toiminnan käsite kuvaa henkilön taloudellisen toiminnan laatua. Väestö jaetaan pääasiallisen toiminnan perusteella työvoimaan kuuluviin ja työvoiman ulkopuolella oleviin. Nämä ryhmät voidaan edelleen jakaa alaryhmiin. Tiedot pääasiallisesta toiminnasta perustuvat eri rekistereistä saatuihin tietoihin. Ryhmä ”muut työvoiman ulkopuolella olevat” muodostuu henkilöistä,

jotka ovat työvoiman ulkopuolella eivätkä myöskään kuulu seuraaviin ryhmiin: 0–14-vuotiaat, opiskelijat, varusmiehet tai eläkeläiset.

Liitetaulukossa 1 on esitettyä Suomen väestö vuoden 2019 viimeisellä viikolla.

Pääasiallisen toiminnan määrittämistä hankaloittaa se, että ihmisten status voi vaihdella vuoden aikana merkittävästi. Työmarkkinoiden dynamiikkaan kuuluvat siirtymät statusten välillä: työttömästä työlliseksi, työllisestä työvoiman ulkopuolelle. On mahdollista olla alkuvuonna työvoiman ulkopuolella, sen jälkeen tehdä muutaman kuukauden töitä ja olla loppuvuosi työttömänä työnhakijana.

Pääasiallisen toiminnan mielekkyyttä voidaan tarkastella kertymätietojen perusteella. Liitetaulukossa 2 on kuvattu vuoden 2017 kertymätiedot. Työssäolokuukausilla tarkoitetaan henkilön yhteenlaskettua työkuukausien määrää vuoden aikana. Tiedot työssäolokuukausista perustuvat eri rekistereihin. Vuodesta 2005 lähtien työssäolokuukaudet on laskettu työpäivien lukumäärästä. Yksi työssäolokuukausi ei välttämättä vastaa täyden

Liitetaulukko 1. Suomen väestö vuoden 2019 pääasiallisen toiminnan mukaan

	n	%
Työlliset	2 375 288	43,0
Työttömät	257 358	4,7
0–14-vuotiaat	871 036	15,8
Opiskelijat, koululaiset	391 649	7,1
Varusmiehet, siviilipalvelusmiehet	6 795	0,1
Eläkeläiset	1 431 353	25,9
Muut työvoiman ulkopuolella olevat	191 813	3,5
Yhteensä	5 525 292	100,0

Liitetaulukko 2. Suomen väestö vuoden 2017 pääasiallisen toiminnan mukaan

Pääasiallinen toiminta	Työkuukaudet	Työttömyyskuukaudet	Työvoiman ulkopuolella
Työllinen	11,2	0,3	0,5
Työtön	3,2	7,9	0,9
0–14-vuotias	0,0	0,0	12,0
Opiskelija	1,3	0,5	10,2
Eläkeläinen	0,2	0,1	11,7
Varus- tai siviilipalvelusmies	3,4	0,4	8,2
Muu työvoiman ulkopuolella oleva	0,6	1,6	9,8

kuukauden työssäoloa, vaan esimerkiksi 15–44 työpäivän kertymä vuoden ajalta vastaa yhtä työssäolokuukautta ja 45–74 työpäivän kertymä vastaa kahta työssäolokuukautta. Työssäolopäivien kertymiskuukaudella ei ole merkitystä työssäolokuukausien määrään.

Työttömyyskuukausilla tarkoitetaan henkilön työttömyyskuukausien yhteismäärää vuoden aikana. Tiedot työttömyydestä on saatu työ- ja elinkeinoministeriön työnhakijarekisteristä. Vuodesta 2005 lähtien työttömyyskuukaudet on laskettu työttömyyspäivien lukumäärästä. Yksi työttömyyskuukausi ei välttämättä vastaa täyden kuukauden työttömyyttä, vaan esimerkiksi 15–44 työttömyyspäivän kertymä vuoden ajalta vastaa yhtä työttömyyskuukautta ja 45–74 työttömyyspäivän kertymä vastaa kahta työssäolokuukautta. Työttömyyspäivien kertymiskuukaudella ei ole merkitystä työttömyyskuukausien määrään.

Liitetaulukosta 2 nähdään, miten työkuukaudet jakautuvat keskimäärin statusten välillä. Työl-

liseksi määritellyt tekevät 11,2 kuukautta vuodesta töitä, ovat työttöminä 0,3 kuukautta ja työvoiman ulkopuolella 0,5 kuukautta. Työttömien työkuukausien määrä on 3,2 kuukautta ja työttömyyskuukausien määrä 7,9 kuukautta.

Liitetaulukko 3 kuvaa, miten tulot ja tulonsiirrot jakautuvat keskimäärin statusten välillä. Työllisen mediaaniansio 32 977 euroa ja tulonsiirtojen mediaani 0 euroa. Työttömän vuositulojen mediaani on 60 euroa ja saatujen tulonsiirtojen mediaani 10 834 euroa.

Huomioita: Työeläkeuudistuksesta johtuen vuonna 2005 työllisten alaikäraja työssäkäyntitilastossa nousi 15 ikävuodesta 18 vuoteen. Muutos näkyy nuorten työllisyyden vähenemisenä ja opiskelijoiden määrän kasvuna.

Työssäkäyntitilaston perusjoukko ja määritellyt ovat pysyneet suunnilleen samana vuodesta 1987 lähtien, jolloin aloitettiin tilaston säännöllinen tuotanto. Tätä analyysia varten muodostetuissa indikaattoreissa on tietoja aikaisintaan vuodelta 1987.

Liitetaulukko 3. Suomen väestö vuoden 2017 pääasiallisen toiminnan mukaan

Pääasiallinen toiminta	Työtulot, mediaani (€)	Saadut tulonsiirrot, mediaani (€)
Työllinen	32 977	0
Työtön	60	10 834
Opiskelija	105	1 247
Eläkeläinen	0	18 259
Varus- tai siviilipalvelusmies	1 338	1 235
Muu työvoiman ulkopuolella oleva	0	6 684

KIRJALLISUUSLÄHTEET

- Helsingin Sanomat (2014). Työllisyysaste valuu liian alas Suomessa, 20.10.2014, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-200002770697.html> (haettu 12.4.2021).
- Hiilamo, H., Määttä, A., Koskenvuo, K., Pyykkönen, J., Räsänen, T. ja Aaltonen, S. (2017). Nuorten osallisuuden edistäminen: Selvitysmiehen raportti, Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kuusi, P. (1961). 60-luvun sosiaalipolitiikka, Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisuja 6, WSOY. Porvoo.
- Lassila, J. ja Valkonen, T. (2009). Sosiaalililit ja moraalikato, Etlä Keskusteluaiheita nro 1181.
- Lepomäki, E. (2018). Vapauden voitto, Otava.
- Lepomäki, E., Lillrank, P. ja Hamilo, M. (2013). Perustili – Toimeliaisuuteen, työllistämiseen ja säästämiseen kannustava sosiaaliturvan kokonaisuudistus, Libera.
- Myrskylä, P. (2011). Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ- ja yrittäjyys 12/2011.
- Myrskylä, P. (2020). Työllisyystavoitteet ja työllisyyden mittaamisen haasteet. Kansantaloudellinen aikakauskirja, 116. vsk., 1/2020.
- Pyykkönen, J., Myrskylä, P., Haavisto, I., Hiilamo, H. ja Nord, U. (2017). Kadonneet työmiehet – Suomessa 79 000 miestä ei tee tai aina edes hae töitä – mitä heille tapahtui? EVA Analyysi No 54.
- Pyykkönen, Pyykkönen ja Pulli (2021). (tulossa).
- Soininvaara, O. (2002). Ministerikyyti, WSOY, Juva.
- Valtioneuvosto (2019). Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta, Valtioneuvoston julkaisu- ja 2019:23.
- Valtioneuvosto (2020). Vuoden 2021 talousarvioesitys rakentaa tietä ulos koronaviruksesta, <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/vuoden-2021-talousarvioesitys-rakentaa-tieta-ulos-koronaviruksesta> (haettu 7.4.2021).
- Valtiovarainministeriö (2020). Työllisyyspaketti, muistio 14.8.2020.
- Waris, H. (1961). Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikka. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisuja 5. WSOY. Porvoo.

MUUT LÄHTEET

- Kaupan liitto: Koulutustyösuhde maahanmuuttajanuorten avuksi yhteiskuntaan ja työelämään kiinnittymiseen: <https://kauppa.fi/uutishuone/2019/04/10/koulutustyosuhde-maahanmuuttajanuorten-avuksi-yhteiskuntaan-ja-tyoelamaan-kiinnittymiseen/>
- Keskuskauppakamari: Lisää oppisopimuskoulutusta <https://kauppakamari.fi/vaiuttaminen/osaava-tyovoima/tyoelamalahtoinen-ammattillinen-koulutus/lisaa-oppisopimuskoulutusta/>

KIITOKSET

Lämpimät kiitokset Tilastokeskuksen Meri Juutille ja Antti Kataiselle toimivasta yhteistyöstä tilastojen kanssa, Topias ja Santtu Pyykköselle avusta visualisointityössä sekä Pekka Myrskylälle, Mauri Kotamäelle, Markus Lahtiselle ja Katja Mannerströmille hyödyllisistä ja viisaista kommentteista.

VIITTEET

- 1 Valtioneuvosto (2019).
- 2 Valtioneuvosto (2020).
- 3 Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto.
- 4 Soininvaara (2002).
- 5 Myrskylä (2011).
- 6 Tässä yhteydessä ei ole tarkasteltu terveystietoja, koska niiden yhdistäminen työssäkäyntitilastoon ei ole mahdollista.
- 7 Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto. Tässä selvityksessä esitellyt luvut perustuvat työssäkäyntitilastoon, ellei toisin ole mainittu. Työssäkäyntitilasto ja siitä tehtyjä poimintoja on kuvattu Liitteessä 1.
- 8 Tilastokeskus: Työväilytilasto.
- 9 Ks. Helsingin Sanomat (2014).
- 10 Pyykkönen, ym. (2017).
- 11 Ks. esim. Lassila ja Valkonen (2009) ja Lepomäki ym. (2013).
- 12 Esitetty perustilimalli vähentäisi myös asumistuen kustannuksia opiskelijoiden osalta, jolla on merkitystä julkisten menojen kannalta.
- 13 Tässä kuvattu ”redusoitu perustilimalli” perustuu kesällä 2021 julkaistavaan perustili -raporttiin (Pyykkönen, Pyykkönen ja Pulli). Raportti on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Manufacturing 4.0 hanketta. Raportissa simuloidaan perustiliin vaikutukset yksilötasolla sekä esitetään yksityiskohtainen malli käyttöönotettavaksi.
- 14 Nuorten osallistumistulosta voi lukea esim. Hiilamo ym. (2017).
- 15 Perustiliin kustannusneutraliteetti perustuu korvattavista etuuksista saataviin säästöihin. Perustilille siirrettävä ”pääoma” on laskennallinen eikä rahasummaa kerrytetä mihinkään erilliseen rahastoon.
- 16 Valtiovarainministeriö (2020).
- 17 Kuusi (1961).
- 18 Keskuskauppakamari on esittänyt oppisopimuskoulutuksen uudistamista siten, että yritysten palkkauskustannukset porrastetaan alle 30-vuotiailta ilman toisen asteen ammatillista tutkintoa olevilta oppisopimusopiskelijoilta palkkatuen avulla.
- 19 Kaupan liitto on esittänyt koulutustyösuhdetta syrjäytymisvaarassa oleville nuorille ja maahanmuuttajille. Koulutustyösuhteen tavoitteena ei ole suorittaa tutkintoa tai edes tutkinnon osaa. Tavoitteena on saavuttaa enintään vuoden kestävä koulutusjakson aikana ammattitaito, jolla voi työllistyä alalle.
- 20 Kuusi (1961).
- 21 Myrskylä (2020).

EVA Analyysin *Sitkeästi työttömät* kirjoittaja

VTM, konsultti
JUSSI PYYKKÖNEN

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analysit löytyvät EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)